

RETNINGSLINJER FOR MINDRE VINDMØLLER OG SOLENERGIANLEGG I LNFR-OMRÅDE I TIME KOMMUNE

Saksgang:

Utval	Saksnummer	Møtedato
Utval for lokal utvikling	056/23	22.06.2023

Framlegg til vedtak:

Forslag til retningslinjer for mindre vindmøller og solenergianlegg i LNFR-område i Time kommune sendes på høring med høringsfrist 17.09.2023.

Utval for lokal utvikling

Framlegget vart samrøystes vedtatt.

ULK-056/23 Vedtak:

Forslag til retningslinjer for mindre vindmøller og solenergianlegg i LNFR-område i Time kommune sendes på høring med høringsfrist 17.09.2023.

RETNINGSLINJER FOR MINDRE VINDMØLLER OG SOLENERGIANLEGG I LNFR-OMRÅDE I TIME KOMMUNE

1. Bakgrunn

Utval for lokal utvikling vedtok i sak 082/22: «*Utvalet ber administrasjonen om å utreda ein ny plan for meir energiproduksjon i kommunen.*»

Dette vedtaket ble gjort i sammenheng med at flere gårdbrukere hadde vist interesse for å sette opp egne vindmøller på gården. I nevnte sak vedtok utvalget å gi tillatelse til å sette opp en «gårdsvindmølle» på et gårdsbruk på Undheim.

Utvalgets vedtak favner svært bredt, da det ønskes en plan for energiproduksjon i kommunen som helhet. Dette vil kreve større ressurser og tidsbruk enn administrasjonen har tilgjengelig på nåværende tidspunkt. Kommunedirektøren har derfor valgt å legge til grunn at utvalgets vedtak må belyses ut fra vindkraft og gårdsvindmøller spesielt, da vedtaket ble gjort knyttet til behandling av gårdsvindmøller. I tillegg har det blitt tatt med vurderinger knyttet til solenergianlegg, da dette også er relevant å få belyst ut fra fokuset på fornybar energiproduksjon.

Denne saken og retningslinjene omfatter mindre vindmøller og solenergianlegg i LNFR-område som ikke er omfattet av energilovforskriften. Tiltak krever konsesjon etter energilovforskriften når effekten er over 1 MW eller det er mer enn fem vindturbiner, og når anleggets spenning er over 1000 volt vekselstrøm/1500 volt likestrøm. I saken brukes begrepene vindturbin og vindmølle, vindturbin er en variant av vindmølle som har som formål å generere elektrisitet.

2. Saksbehandling ved bygging av gårdsvindmøller og solenergianlegg

2.1. Hvorfor fokus på vindmøller og solenergianlegg?

Strømprisene har vært høye og flere ser til alternativer for å produsere sin egen strøm. Egenprodusert strøm kan gi bedre avkastning enn kjøpt strøm over tid, og vil ikke være påvirket av svingningene i strømprisen. Vind er i stor grad en ubenyttet ressurs på Jæren, og vinden blåser året rundt. Der solceller hovedsakelig produserer strøm på sommeren, vil en vindmølle kunne produsere jevnere gjennom året, og gjerne noe mer på vinteren, når forbruket og strømprisen er høyest. Dette er noe av bakgrunnen for at flere bønder har vist interesse for å sette opp vindmøller på egen gård.

Mange gårdsbruk har driftsbygninger med store takflater, som er egnet til å plassere til dels ganske store solenergianlegg. Derfor har mange gårdsbruk allerede montert solenergianlegg på sine driftsbygninger. Montering av solenergianlegg på bakkenivå i LNFR-områder er lite utbredt i dag, men kommunen har fått noen forespørsler om temaet. I kommuner på Østlandet er det under planlegging store areal med solceller på bakkenivå. Slik anlegg reiser ulike problemstillinger for arealbruk i LNFR-områder, som bør belyses i utarbeidelse av

retningslinjer for vindmøller og solenergianlegg i LNFR-områder.

Erfaring fra vindkraftprosjekter rundt om i landet har vist at vindmøller er omdiskuterte. Alt fra visuell forurensning, støyproblematikk og fugleliv har vært oppe til debatt. Selv om det i mange tilfeller har dreid seg om store vindkraftparker, der påvirkningen på andre miljø- og samfunnshensyn er tilsvarende store, viser flere saker fra distriktet at også gårdsvindmøller kan engasjere.

2.2. Retningslinjer for saksbehandling

Søknader om vindmøller skal vurderes etter en rekke lover og regler. Og det er knyttet en del usikkerhet til hvordan man skal vurdere søknader om vindmøller på gårdsbruk.

Som del av denne saksutredningen til utvalget, har administrasjonen utarbeidet et forslag for retningslinjer til vindmøller og solenergianlegg i LNFR-områder. Retningslinjene skal hjelpe saksbehandlere med å gjøre vurderinger etter gjeldende lover og regler, og sørge for at miljø- og samfunnshensyn blir ivaretatt.

Bakgrunns materialet om gårdsvindmøller og solenergianlegg er samlet i et eget dokument, som denne saksutredningen viser til og bygger på.

De ferdigstilte retningslinjene vil ikke være rettslig bindende, men er ment å være veiledende når administrasjonen behandler søknader om vindmøller og solenergianlegg i LNFR-område. Ved neste revisjon av kommuneplanen bør det vurderes om det skal tas inn bestemmelser for dette.

Retningslinjene foreslås sendt på høring for å få innspill fra ulike instanser og organisasjoner, før de endelig vedtas.

2.3. Medvirkning

Kommunedirektøren foreslår at forslag til retningslinjer sendes på høring. Denne prosessen gir ulike instanser og organisasjoner muligheten til å komme med innspill, slik at flere stemmer blir hørt og avklaringer blir gjort. Kommunedirektøren foreslår å ha møte med bondelaget og bonde- og småbrukarlaget før høringsfristen går ut. Retningslinjene vil sendes til Statsforvalteren, Fylkeskommunen, NVE, Statens Vegvesen, Bondeorganisasjoner, friluftslivsorganisasjoner, naturvernorganisasjoner, ornitologisk forening, fortidsminneforening, Forsvarsbygg, Luftfartstilsynet, NKOM, Metrologisk Institutt, Avinor og andre aktører som omtales i saksutredningen. Høringen vil i tillegg legges ut på kommunens hjemmeside og bli annonsert i Jærbladet.

2.4. Grunnlag utarbeidet av Klepp kommune

Denne saksfremstillingen og kunnskapsgrunnlaget er i stor grad basert på materiell som Klepp kommune har fått utarbeidet om gårdsvindmøller i løpet av vinteren 2022/2023. Informasjonen og forslag til retningslinjer om solenergianlegg er

supplert av Time kommune.

3. Vindmøller i LNFR-område

Det finnes ingen definisjon på hva en «gårdsvindmølle» er. I denne saken velger vi å bruke begrepet for vindmøller som er tilknyttet gårdsdrift. Det er begrensede muligheter for å gjøre tiltak i LNFR-områder, men det er åpnet opp for at man kan sette opp vindmøller etter nærmere begrensninger.

3.1. Veilederen «Garden som ressurs»

Vindmøller er søknadspliktige etter plan- og bygningsloven, men vil ikke nødvendigvis kreve dispensasjon. Dette kommer av at vindmøllene kan vurderes å være i tråd med LNFR-formålet hvis de er knyttet til gårdsdriften. I «Garden som ressurs», som er en veileder for bygge- og anleggstiltak i landbruket, står det spesifisert at «*energien må [...] i det vesentlige forbrukes på gården*». Dette krever nærmere avklaringer:

- «gård» kan etter konsesjonslova §5 defineres som en bebygd eiendom med fulldyrka og overflatedyrka jord mer enn 35 dekar, eller eiendommen består av mer enn 500 dekar produktiv skog
- «på gården» er knyttet til gårdstilknyttet næringsvirksomhet
- «i det vesentlige» legges til grunn å være 75% og mer
- «forbrukes» ut fra gårdens næringsvirksomhet og gårdens våningshus, eventuelt også kårhus

En vindmølle produserer strøm ved at vinden får vindmøllas vinger til å rotere. Produksjonen øker med vindhastigheten, og vingenes sveipeareal. Siden vinden øker med avstanden fra bakken, betyr det at en vindmølle produserer mer jo høyere og større den er, og til større vinger den har. Dette gir begrensninger på størrelsen til vindmøller som kan være i tråd med LNFR-formålet, siden en stor vindmølle kan produsere mye mer elektrisk kraft enn gårdens behov.

3.2. Gårdens næringsvirksomhet og energibehov

Næringsvirksomheten drives på den enkelte gård og er basert på gårdens ordinære ressursgrunnlag som driftsenhet, inkludert eventuell leiejord. Dette omfatter tradisjonelt landbruk (plante- og husdyrproduksjon) og nye næringer (basert på gårdens ressursgrunnlag, som reiseliv, servering mm.). På Jæren og i Time kommune vil husdyrproduksjonene dominere, med produksjon av melk, og kjøtt fra storfe, sau, gris og fjørfe, samt egg.

De ulike husdyrproduksjonene har svært ulikt behov for energi. For gårder med ulikt produksjonsnivå vil forbruket til strøm typisk variere i nivå fra 7.000 til 130.000 kwh pr. år til næringsdriften. I tillegg kommer strøm til våningshus og eventuelt kårhus, jf. kunnskapsgrunnlaget. Våningshus og kårhus inngår i landbruksbegrepet LNFR, hvis bygningen er nødvendig av hensyn til driften av gården. Kårhus må ha omdisponering etter jordloven, da huset ikke er direkte knyttet til driften. Det er derfor spørsmål om kårhus inngår som del av næringsdriften, og dermed gårdens

energibehov.

Forbruksprofilen av energi til de ulike husdyrproduksjonene er svært ulik gjennom året. Sau og ammeku har bare behov for energi når dyrene er inne, og ikke i beitesesongen. Melkeproduksjon, grisehold og eggproduksjon vil ha rimelig jevnt behov året rundt. Slaktekylling vil ha veldig ulikt behov gjennom produksjonsforløpet, med stort effektbehov til oppvarming når kyllingen er liten, som typisk må suppleres med energi fra gass e.l.

Det er ut fra dette ikke mulig å definere en generell felles størrelse på «gårdsvindmølle» ut fra gårdens energibehov. Videre vil det være naturlig å vurdere den enkelte gård sin forbruksprofil for strøm, i forhold til vurderingen om tiltaket er i tråd med føringene lagt i veilederen «Gården som ressurs».

Veilederen sier videre at «Kommunens vurdering av om tiltaket er i tråd med LNFR-formålet er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Derfor kan ikke denne avgjørelsen påklages til overordnet myndighet.»

3.3. Dispensasjon

Selv om et tiltak ikke blir vurdert til å være i tråd med LNFR-formålet, betyr ikke det at søknaden om tiltaket automatisk avslås. Man kan velge å søke om dispensasjon, hvor det først og fremst blir tatt stilling til om tiltaket vesentlig tilsidesetter hensynet bak LNFR-formålet eller ikke. Dette kan for eksempel skje dersom det søkes om å sette opp en vindmølle som produserer mye mer energi enn det gården bruker, eller hvis noen uten gårdsdrift søker om en vindmølle i LNFR-område. Videre er det slik at tiltaket kan være i tråd med landbruks-formålet, men hensynet til natur- og/eller friluft-formålet gjør at tiltaket krever dispensasjon, jf. «Gården som ressurs» vurderingskriterier.

3.4. Effekt og produksjon hos vindmøller

Energiproduksjonen fra vindmøller varierer og avhenger blant annet av vindforhold, størrelse, type m.m. I utgangspunktet vil vindmøller være mer effektive jo større og høyere de er. Høg-Jæren vindpark i Time og Hå består av 32 stk. 130 meter høye vindmøller som produserer totalt 74.000 kW, eller 2.300 kW per mølle. Dette dekker energibehovet til ca. 13.000 husstander. Til sammenligning produserer en 26 meter høy gårdsvindmølle 25 kW. Det vil dermed kreve omtrent 90 gårdsvindmøller for å produsere like mye som en vindturbin i Høg-Jæren vindpark.

I NVE sitt vindatlas for Norge er årsmiddelvind beregnet i en høyde på hhv. 50, 80 og 120 meter over bakken i ruter på 1x1 km. Disse er derfor mindre egnet til å estimere produksjon eller å vurdere lokalisering av små vindturbiner, som har lavere tårn og er nærmere bakken. Her er vinden ofte sterkt påvirket både av terrengformasjoner, vegetasjon, jorddekke, bygninger osv., som kan gi store lokale variasjoner i vindhastigheten. Det er derfor mye usikkerhet knyttet til hvordan produksjonen til vindmøller med høyde 25-30 meter vil være uten ressurskartlegginger av vindforholdene på den spesifikke lokalitet.

4. Solenergianlegg i LNFR-områder

4.1 Søknadsplikt for solenergianlegg

Solenergianlegg, som solcelle- og solfangeranlegg, er å anse som en bygningsteknisk installasjon og er i utgangspunktet å regne som et søknadspliktig tiltak etter pbl. § 20-1 f).

Etter pbl. § 20-5 og byggesaksforskriften § 4-1 d) nr. 4 er installering og endring av solenergianlegg på eksisterende byggverk likevel unntatt fra kravet om søknadsplikt, forutsatt at anlegget ikke:

- går over flere bruksenheter/brannceller
- endrer fasadens karakter vesentlig
- er plassert nærmere nabogrense enn 4 meter, jf. pbl. § 29-4
- er i konflikt med planbestemmelser for området

Enkelte driftsbygninger i landbruket kan være inndelt i flere brannceller/bruksenheter. Solenergianlegget kan tenkes plassert over flere brannceller/bruksenheter eller installasjonen kan forutsette nye ledninger eller kanaler fra en annen branncelle/bruksenhet. Store solenergianlegg ved større bygg slik som enkelte driftsbygninger vil ikke anses som enkle bygningstekniske installasjoner, og vil derfor være søknadspliktige.

Hvorvidt fasadens karakter blir endret vesentlig ved solenergianlegget beror på anleggets størrelse, hvor godt det er integrert i fasaden samt bygningens arkitektur og eventuelle kulturminne- og landskapsverdier.

Anlegget kan ut ifra sin særlige størrelse, utforming og plassering være søknadspliktig. I flere tilfeller vil det også være nødvendig for kommunen å utøve et faglig skjønn for hvorvidt fasadens karakter endres vesentlig. Det kan derfor være hensiktsmessig at tiltakshaver/gårdbruker tar kontakt med kommunen i den enkelte sak for avklaring av om det konkrete solenergianlegget vil være søknadspliktig etter plan- og bygningsloven.

Solenergianlegget vil være søknadspliktig dersom det plasseres nærmere nabogrensen enn fire meter. Tiltaket kan også være søknadspliktig og kreve dispensasjon dersom anlegget vurderes å være i konflikt med planbestemmelser for området.

Dersom oppføring av solenergianlegget er søknadspliktig vil det i vurderingen av om det kan godkjennes eller ikke, legges vekt på blant annet:

- Størrelse og integrasjon av anlegget i fasaden
- Plassering av anlegget og synlighet mot offentlige rom eller i landskapet
- Om bygningen anlegget plasseres på, eller om tilgrenset bebyggelse har kulturminneverdi
- Om området anlegget plasseres i har særlige verdier knyttet til landskap

Solenergianlegg som ikke knytter seg til eksisterende byggverk samt frittstående

solenergianlegg, f.eks. anlegg plassert på bakken, er søknadspliktige.

4.2 Dispensasjon og særlig om frittstående solenergianlegg

Solenergianlegg på eksisterende og nye bygninger/driftsbygninger er normalt lite konfliktfylt når det gjelder hensynene LNFR-formålet og kommuneplanen er ment å ivareta. Slike anlegg vurderes derfor i utgangspunkt å være i samsvar med kommuneplanens arealdel og tillates derfor.

Dersom tiltaket for eksempel gjelder et større anlegg som ikke er godt integrert i fasaden og er plassert ved bebyggelse med kulturminneverdi eller område med særlig landskapsverdi, kan det likevel tenkes at anlegget krever ikke bør godkjennes som omsøkt eller at det krever dispensasjonsbehandling.

Frittstående solenergianlegg regnes normalt ikke som et nødvendig tiltak i landbruket. Dersom anlegget er begrenset i størrelse og tilpasset gårdens ressursgrunnlag, kan anlegget likevel vurderes å være i samsvar med LNFR-formålet. Ved vurderingen av om tiltaket er i samsvar med LNFR-formålet har anleggets konsekvenser for landbruket og eksisterende natur- og friluftsverdier også betydning.

Plassering av frittstående solenergianlegg krever likevel i utgangspunktet dispensasjon fra LNFR-formålet og krav om reguleringsplan gitt i kommuneplanbestemmelsenes 3.1.

Plassering av slike anlegg på dyrka eller dyrkbar mark vil i tillegg i utgangspunktet også kreve løyve til omdisponering etter jordlova § 9.

Tiltaket må heller ikke komme i konflikt med annet regelverk, f.eks. naturmangfoldloven eller vegloven.

4.3 Effekt og produksjon

Solenergianleggene har størst produksjon i sommerhalvåret og effekten er størst når panelene er vendt mot solstrålene midt på dagen. Effekten av solenergianlegg kan reduseres betydelig ved støv/urene paneler. Produksjonen er ikke jevn gjennom året og dagen, slik at solenergianlegg gjerne kan kombineres med andre energikilder.

5. Momenter som må vurderes i saksbehandlingen

En vindmølle har både miljø- og samfunnsmessige fordeler. Den bidrar til samfunnets energibehov, og gjør det ved hjelp av en fornybar ressurs. Disse hensynene gjør at vindmøller kan være ettertraktede, men de påvirker også andre miljø- og samfunnshensyn. For å ha en forståelse for hvordan forslaget til retningslinjene er utarbeidet, er det viktig å vite hvordan en vindmølle kan påvirke forskjellige hensyn. Se vedlegget «Kunnskapsgrunnlag for vindmøller» for henvisning til kilder.

Solenergianlegg har mindre utfordringer knyttet til mange av de same problemområdene som vindmøller. Her vil det først og fremst være knyttet til arealbruk og solrefleksjon.

5.1. Støy

Støy er en kjent problematikk fra den offentlige diskusjonen om vindmøller i Norge. Det er i stor grad de roterende vingene på en vindmølle og motoraggregatet som lager støy. Siden støy kan påvirke folks velvære, finnes det anbefalinger for støynivå. Den anbefalte grenseverdien for støy fra vindmøller for støyfølsom bebyggelse (boliger, fritidsboliger, helsebygg, skoler (barneskole, ungdomsskole, videregående skole) og barnehager) er på $L_{den} \leq 45$ dB. L_{den} er et mål på gjennomsnittsstøy gjennom døgnet, hvor støy om natten og kvelden tillegges ekstra vekt.

Det skilles mellom anbefalte grenseverdier for industristøy ved dag, kveld og natt. Siden det ikke er aktuelt å skru av en vindmølle om natten, er anbefalingen for vindmøller i praksis grenseverdien for industristøy ved nattetid, som er på 40 dB. Anbefalingen om $L_{den} \leq 45$ dB sørger for at grenseverdien for industristøy blir ivaretatt. Disse verdiene er anbefalinger, og er derfor ikke rettslig bindende.

I konsesjonssaker for vindkraftanlegg har NVE lagt til grunn en anbefalt minsteavstand på 800 meter til bebyggelse, fordi det er ved denne avstanden støynivået fra en stor vindpark avtar til $L_{den} \leq 45$ dB. Gårdsvindmøllene er som tidligere nevnt nokså små og lydnivået vil derfor være vesentlig lavere.

5.2. Iskast og skyggekast

Iskast er et fenomen der is fryser til på de roterende bladene, for så å bli kastet ut i luften eller detter ned fra maskinhuset. Forholdene for dette er sjeldne med vintrene vi har i Time, men konsekvensene kan være store hvis det forekommer. Variasjonene fra år til år kan være store, og noen år vil derfor forholdene ligge bedre til rette for iskast. Maksimal kastelengde for vindmøller regnes som summen av tårnhøyden og rotordiameteren.

Skyggekast er mer aktuelt, og kan være sjenerende på grunn av de roterende bladene. Det vil riktignok ikke påvirke naboer i sørlig retning, og det er mulig å begrense omfanget med god plassering. Det er anbefalt at bygninger som er følsomme for skyggekast (helårsboliger, fritidsboliger i aktiv bruk, skoler, barnehager, sykehus, alders- og sykehjem, hoteller og andre overnattingsbygg, kontor- og næringslokaler med regelmessige dagaktiviteter og med eksponerte vindusflater, kafeer, restauranter og veikroer) ikke utsettes for faktisk skyggekast mer enn 8 timer per år, eller for teoretisk skyggekast i mer enn 30 minutter per dag eller 30 timer per år.

5.3. Landskap, kulturmiljø og kulturminner

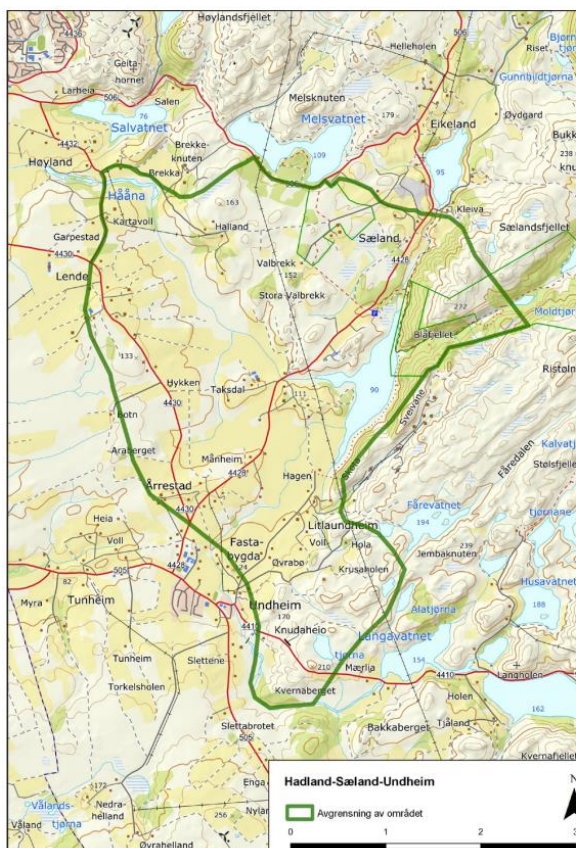
Selv om gårdsvindmøller ikke er så store, kan de være synlige i det flate jærlandskapet, og når de blir plassert på høydedrag. Noen kan oppleve de som

sjenerende, mens andre ikke sjeneres. Her vil også plasseringen være avgjørende, og det er mulig å lage illustrasjoner for hvert tiltak for å vurdere hvordan gårdsvindmøllen vil se ut fra forskjellige steder i nærområdet.

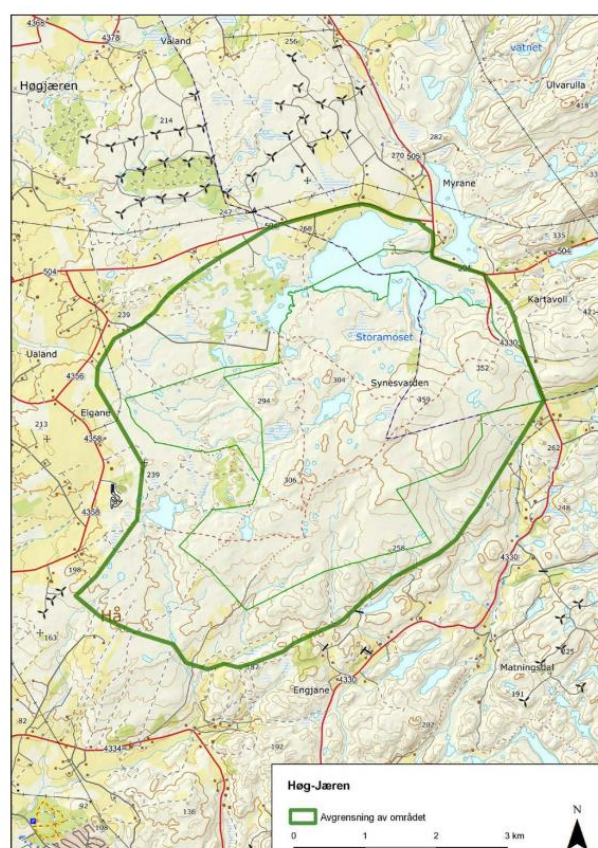
Solenergianlegg montert på eksisterende bygninger og infrastruktur vil oppleves som mindre inngripende tiltak i landskapet. Derimot vil montering av solenergianlegg i LNFR-områder kunne påvirke landskapet, og opplevelsen av dette samt kulturmiljø og kulturminner.

Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA) er områder som skal hjelpe kommuner og relevante sektorer med å ivareta viktige landskapsverdier. Oversikten er laget av Riksantikvaren på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet. I Time er det to områder.

1. Området Hadland – Sæland – Undheim. I beskrivelsen av området trekkes det fram at landskapet i området favner spennet og kontrasten mellom den lavereliggende morenesletta Låg-Jæren, dominert av moderne industrielt jordbruk med grønne og bølgende marker, og dal- og heilandskapet innenfor, med mer berg i dagen, kulturbeite, lyngheier og myrdrag.
2. Høg-Jæren på grensen mellom Hå og Time kommune. I beskrivelsen trekkes det fram at landskapet kan dels beskrives som et dødislandskap, dels som et rolig og bølgende morenelandskap. Høyderyggene innenfor området er endemorener fra det siste store breframstøtet på Jæren. Flere smårygger av grus og stein, dannet under siste del av isavsmeltingen, demmer opp for utallige små og større vann. Til forskjell fra dal- og heilandskapet lenger øst, finnes lite fjell i dagen. Synesvarden er det høyeste og eneste massive fjellet (359 moh.) Heiområdet er typisk for det tradisjonelle åpne beitelandskapet på Høg-Jæren. Slik så også Låg-Jæren ut før oppdyrkingen skjøt fart i siste halvdel av 1800-tallet. Dette landskapet kalles gjerne i dag «den siste store rest av det brune Jæren».

Figur 1. Illustrasjon av KULA-området "Hadland – Sæland - Undheim. Kilde: "Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse i Rogaland" utgitt av Riksantikvaren

Figur 2. Illustrasjon av KULA-området "Høg-Jæren. Kilde: "Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse i Rogaland" utgitt av Riksantikvaren

Kulturminner og kulturmiljøer er beskyttet av kulturminneloven, som definerer de to begrepene på følgende måte:

- «Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.»
- «Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.»

Selv om en vindmølle eller solenergianlegg ikke plasseres direkte på et kulturminne, kan plasseringen påvirke muligheten vi har til å oppleve og forstå kulturminnet. Hvordan et kulturminne påvirkes av en vindmølle eller solenergianlegg vil variere, og det er blant annet avhengig av hva slags kulturminne det er og hvordan tiltaket er plassert i området. Påvirkningen trenger ikke være relatert til synligheten til selve vindmøllen eller solenergianlegget, men kan også være på grunn av for eksempel støy, skyggekast eller lysrefleksjon.

«Regionalplan for kulturmiljø i Rogaland» legger føringer for regional og kommunal planlegging og virksomhet, og skal bidra til samarbeid og utvikling med andre aktører. I utkastet til politisk behandling i fylkeskommunen i slutten av mai 2023 er fire områder i Time valgt ut som kulturmiljø av regional interesse. Dette gjelder

Bryne sentrum, Gymnashøgda, området omkring Fotland mølle, og Hadland – Sæland – Undheim (kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse KULA).

5.4. Naturmangfold

Plasseringen av en vindmølle og solenergianlegg kan ha stor betydning for hvordan naturmangfoldet påvirkes. Store vind- og solcelleparker kan kreve en stor utvidelse av dagens infrastruktur. Dette trenger ikke å være tilfellet for gårdsvindmøller, som i mye større grad kan anlegges i tilknytning til eksisterende infrastruktur. På grunn av dette, burde det være mulig å unngå at en vindmølle eller solenergianlegg på eksisterende bygninger kommer i konflikt med stedbundne naturverdier, som naturvernområder og diverse arter av nasjonal forvaltningsinteresse.

5.5. Fugler

Fra store vindkraftanlegg vet man at fugler påvirkes ved tap av habitatområder, barriereeffekter og kollisjoner. Det finnes ikke tilsvarende dokumentasjon på små vindmøller, og det er av den grunn i utgangspunktet krevende å slå fast hvordan gårdsvindmøller vil påvirke fuglelivet.

På grunn av mangelfull dokumentasjon har Ecofact utarbeidet en rapport om vindmøller og fugler i Klepp (*Ecofact – Toralf Tysse (2023) - Fagrapport: Potensielle konflikter og konfliktområder for fugler ved etablering av gårdsturbiner i Klepp kommune*), på bestilling fra kommunen. Det har ikke blitt utarbeidet tilsvarende rapport for Time kommune. Rapporten tar også for seg dokumentasjonen som finnes om hvordan vindmøller påvirker fugler. Den viser til at det er nok så god dokumentasjon på at store vindkraftparker kan ha negative påvirkninger for fugler, men at det ikke finnes dokumentasjon som viser at små vindmøller ikke har negative virkninger. En av de få studiene som finnes, presiserer at valget av lokalitet er viktig for å unngå konflikter med fugler. I forbindelse med søknader om vindmøller i Hå kommune og interesse for å sette opp vindmøller på Reve, har Statsforvalteren i Rogaland kommet med uttalelser der de også legger vekt på at plasseringen av vindmøllene er viktig (se vedlegget «Uttale til søknad om gårdsvindmølle - Hå kommune 4/21 og 4/10 - Faglig veiledning fugl»). I uttalelsen til søknadene i Hå var Statsforvalteren positiv til ett tiltak og negativ til et annet.

I uttalelsene fra Statsforvalteren, har de kommet med forslag til avstandskrav for ulike områder som er viktige for fugler. De påpeker at forslagene er ment som en veileder, ikke en sjekklister. Innenfor IBA-områder (important bird area) er den anbefalte avstanden fra en vindmølle til et verneområde 2000 meter.

I rapporten fra Ecofact vises det til ulike anbefalinger om bufferavstander fra fugler til vindkraftverk og anleggsarbeid, som varierer fra 50 meter opp til 1000 meter. Som et utgangspunkt har Ecofact gitt råd om å unngå alle former for vindmøller innen 500 meter fra viktige våtmarksområder eller naturvernområder med fugle- eller dyrelivsfredning på Jæren.

5.6. Luftfart, nettkommunikasjon og forsvar

Mindre vindmøller vil vanligvis ikke føre til forstyrrelser for luftfart, nettkommunikasjon og forsvarsinteresser. Veilederen for kommunal behandling av mindre vindkraftverk skriver at det allikevel er viktig å undersøke det i hvert enkelt tilfelle. Administrasjonen i Klepp kommune hadde i forberedelsen av sin sak om retningslinjer for gårdsvindmøller vært i kontakt med flere relevante aktører om hvordan de stiller seg til vindmøller opp mot 25-30 meter i Klepp på et generelt grunnlag. Forsvarsbygg, Luftfartstilsynet, NKOM, Metrologisk Institutt og Avinor vil få retningslinjene på høring for å kunne gi innspill.

6. Lovverk som veileder og styrer retningslinjene

Retningslinjene er utarbeidet på bakgrunn av relevant lovverk og tilhørende forskrifter. Det er lovverkene og forskriftene som gir hjemmel for vurderingene administrasjonen gjør når de behandler en søknad. Noen ganger er lovverket tydelig, og et tiltak er åpenbart enten i tråd med det, eller strider mot det. Andre ganger er det ikke like tydelig, og man må bruke skjønn. Retningslinjene vil bli veiledende for hvordan administrasjonen skal gjøre skjønnsmessige vurderinger når de behandler søknader om vindmøller og solenergianlegg i LNFR-området.

Det er plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, kulturminneloven og jordloven som er førende for retningslinjene, ettersom de åpner for flere skjønnsmessige vurderinger. Lover som ikke åpner for å godkjenne tiltak, som for eksempel plassering av vindmøller og solenergianlegg på automatisk fredete kulturminner, i naturreservater eller helt inntil nabogrenser er ikke videre omtalt her, men vil være gjeldende når søknader behandles av kommunen.

Retningslinjene gjelder ikke tiltak over 1 MW eller når det er flere enn fem turbiner, ettersom dette krever konsesjon etter energiloven.

Retningslinjene er i tråd med kommuneplanbestemmelsene i arealdelen.

7. Forslag til retningslinjer

Basert på eksisterende lovverk og innsamlet kunnskapsmateriale om ulike miljø- og samfunnshensyn som er relevante for vindmøller og solenergianlegg, har kommunedirektøren utarbeidet et forslag til retningslinjer for denne type tiltak i LNFR-område. Retningslinjene er i stor grad utarbeidet på bakgrunn av «Veileder for kommunal behandling av mindre vindkraftanlegg», utgitt av Olje- og energidepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

For vindmøller er det tatt utgangspunkt i horisontalakslede vindmøller, da kunnskapsgrunnlaget for vertikalakslede vindmøller er mangelfullt. Noen av retningslinjene er riktignok avhengige av vedlagt dokumentasjon og plasseringen av en vindmølle vil være avhengig av vindmøllens størrelse og dokumentasjon.

7.1. Tiltak som er i tråd med LNFR-formålet

Dette gjelder vindmøller og solenergianlegg som er i tråd med vurderingskriteriene i «Garden som ressurs», som først og fremst innebærer at energien brukes til gårdsdriften.

Retningslinje	Avklaringer og begrunnelse
<p>Det tillates ikke vindmøller i våtmarksreservater eller i naturvernområder med fugle- eller dyrelivsfredning. Det tillates heller ikke vindmøller innenfor 500 meter fra grensene til slike områder, se figur 3. For alle søknader om etablering av vindmøller i LNFR-område utenfor områdene i figur 3, er det krav om en uttalelse fra Statsforvalteren eller en enkel fuglefaglig vurdering</p>	<p>Retningslinjen er i stor grad tatt fra anbefalingene i rapporten fra Ecofact (<i>Ecofact – Toralf Tysse (2023) - Fagrapport: Potensielle konflikter og konfliktområder for fugler ved etablering av gårdsturbiner i Klepp kommune</i>). Disse bygger på føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven, ettersom det er god kunnskap om kommunens fugleliv, samtidig som det er uvisst hvordan vindmøller vil påvirke fuglene. Avstandskravet om en 500-meter-buffersone rundt våtmarksreservatene og naturvernområdene ligner på andre buffersoner rapporten viser til. Kravet om en uttalelse fra Statsforvalteren eller en fuglefaglig vurdering kommer av at kommunen ikke har kompetanse for å vurdere hvordan et tiltak vil påvirke fuglelivet. Ecofact-rapporten tar utgangspunkt i horisontalakslede vindmøller, og har ikke vurdert vertikalakslede vindmøller på grunn av manglende empirisk grunnlag. Hvis det skulle foreligge dokumentasjon som viser at en type vindmølle har betydelig mindre risiko for fuglelivet, kan en generell uttalelse fra fagkyndige erstatte kravet om en fuglefaglig vurdering/uttalelse for tiltak som ikke er i våtmarksreservater, naturvernområder med fugle- eller dyrelivsfredning og tilhørende buffersone på 500 meter.</p>
<p>Støy skal utredes i medhold til anbefalingene i Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2021), eller den til enhver tid gjeldende versjon av denne.</p>	<p>Søker skal dokumentere at tiltaket er i tråd med retningslinjen. Dette er i tråd med bestemmelsene i kommuneplan 2018-2030, jf. punkt 16. Retningslinjen gjelder også for boliger på eiendommen vindmøllen er søkt plassert.</p>
<p>Vindmøller bør plasseres i tilknytning til bygninger, så lenge det ikke bryter anbefalingene om støynivå.</p>	<p>Dette vil kunne redusere behovet for å utvide dagens infrastruktur. Det kan også føre til at dyrka jord i mindre grad utnyttes, og nærheten til eksisterende bygninger vil være positivt for fuglelivet og synligheten til vindmøllen. Det er riktignok viktig å vurdere hvordan plasseringen påvirker forstyrrelser av vindforholdene som har betydning for energiproduksjonen.</p>

<p>Vindmøller skal plasseres med en minsteavstand fra offentlige veier og turstier som er lik summen av tårnhøyden og rotordiameteren</p>	<p>Dette er ment å sikre veier og stier fra iskast. Bestemmelsene i veiloven vil i flere tilfeller sikre denne avstanden.</p>
<p>Bygninger med skyggekastfølsom bruk skal ikke utsettes for mer enn 30 timer teoretisk skyggekast per år, eller den til enhver tid gjeldende anbefalingen fra NVE. Det tillates ikke vindmøller innenfor områdene som er definert som kulturmiljø i Regionalplan for kulturmiljø i Rogaland</p>	<p>Søker skal dokumentere at tiltaket er i tråd med retningslinjen.</p> <p>Retningslinjen er ment å bevare kulturmiljøer av regional interesse. Områdene defineres slik de er gjort av regionalplanen. Alle andre tiltak sendes på høring til fylkeskommunen, slik det kommer frem av bestemmelsene i kommuneplanen, jf. punkt 20.</p>
<p>Ved søknad må det foreligge ressurskartlegging av vindforholdene på lokaliteten til aktuell størrelse på vindmølle, utført av kompetent personell</p>	<p>Vindforholdene for mindre vindmøller er mer uforutsigbare enn for større og høyere vindmøller. Lokale vindforhold, terreng, vegetasjon mm. er derfor avgjørende for produksjonen til møllen. Det må gjøres lokale ressurskartlegginger for å trygge satsingen, slik at arealbruken blir mest mulig solid fundert.</p>
<p>Vindmøller tillates bare hvor 75% eller mer av energien forbrukes til næringsmessig drift av gården (inkludert 1 våningshus) hvor næringsdriften har en jevn forbruksprofil av strøm gjennom året</p>	<p>For at et tiltak skal inngå i LNFR-formålet, må det være knyttet til næringsvirksomhet på gården eller det behovet gården har for varer og tjenester. Veilederen «Garden som ressurs» sier at vindmøller som tiltak kan inngå i LNFR-formålet, «hvis energien fra anlegget i det vesentlige forbrukes på gården». Uttrykket «i det vesentlige» forstås her som 75% og mer. Næringsmessig drift på gården er en forutsetning for å tillate oppføring av vindmøller. Kårhus er ikke å forstå som del av den næringsmessige driften av gården, men som bolig for tidligere eiere av gården der formålet er å sørge for jevn drift i forbindelse med generasjonsskifte. Vindmøller produserer strøm året rundt. Skal næringsdriften på gården kunne nyttiggjøre seg dette, må næringsdriften ha en noenlunde jevn forbruksprofil gjennom året, for at tiltaket skal inngå i LNFR-formålet.</p>
<p>Ordinære solenergianlegg på eksisterende bygninger/driftsbygninger</p>	<p>Kommunen ønsker å være åpne for å vurdere at også større solenergianlegg på for eksempel driftsbygninger kan være unntatt søknadsplikt. Tiltaket er unntatt fra kravet om søknadsplikt,</p>

**vurderes som
utgangspunkt ikke å være
søknadspliktige**

forutsatt at anlegget ikke:

- Går over flere bruksenheter/brannceller
- Endrer fasadens karakter vesentlig
- Er plassert nærmere nabogrense enn 4 meter, jf. pbl. § 29-4
- Er i konflikt med planbestemmelser for området

**Søknadspliktige
solenergianlegg på
eksisterende og nye
bygninger/driftsbygninger
vurderes som
utgangspunkt å være i
samsvar med
kommuneplanens
arealdel og tillates derfor**

Anlegget kan ut ifra sin særlige størrelse, utforming og plassering være søknadspliktig. I flere tilfeller vil det også være nødvendig for kommunen å utøve et faglig skjønn for hvorvidt fasadens karakter endres vesentlig.

Det kan derfor være hensiktsmessig at tiltakshaver/gårdbruker tar kontakt med kommunen i den enkelte sak for avklaring av om det konkrete solenergianlegget vil være søknadspliktig etter plan- og bygningsloven.

Solenergianlegg plassert på eksisterende og nye bygninger/driftsbygninger er normalt lite konfliktfylt når det gjelder hensynene LNFR-formålet og kommuneplanen er ment å ivareta.

Dersom tiltaket for eksempel gjelder et større anlegg som ikke er godt integrert i fasaden og er plassert ved bebyggelse med kulturminneverdi eller område med særlig landskapsverdi, kan det likevel tenkes at anlegget ikke bør godkjennes som omsøkt eller krever dispensasjonsbehandling.

Figur 3. Oversikt over områder det ikke tillates vindmøller ut fra viktige fugleområder i Time kommune med verneområder (skravert areal), IBA-områder (grønne areal) og registreringer av andefugler og vadefugler i Artskart (beige areal, inkludert stiplet areal). Registreringer i Artskart etter Statsforvalteren i Rogaland sin uttale til søknad i Hå kommune av 11.01.2023.

7.2. Retningslinjer som i tillegg gjelder søknader om dispensasjon

Dette gjelder vindmøller som ikke er i tråd LNFR-formålet. Det kan for eksempel være vindmøller som ikke er tilknyttet gårdsdrift, vindmøller som produserer langt mer energi enn det gården bruker, eller der tiltaket er i tråd med landbruksformålet, men tiltaket krever dispensasjon fordi det ikke er i tråd med natur- eller friluft-formålet.

Retningslinje	Avklaringer og begrunnelse
For tiltak som ikke er knyttet til gårdsdrift, tillates ikke	Dette gjelder tiltak som ikke er vurdert å være i tråd med LNFR-formålet, siden det ikke kan knyttes til aktiv gårdsdrift. Kommunen ønsker at vindmøller i

<p>vindmøller som er høyere enn 10 m.</p>	<p>utgangspunktet skal styrke landbruksinteressene, og derfor være knyttet til aktiv drift. Små vindmøller trenger ikke nødvendigvis å påvirke landbruksinteressene eller andre miljø- og samfunnshensyn i stor grad, og det er derfor åpnet for at vindmøller opp mot 10 meter kan tillates.</p>
<p>Tiltak som ikke vurderes å være i tråd med LNFR-formålet fordi strømproduksjonen er betydelig høyere enn gårdens forbruk, tillates ikke.</p> <p>Tiltak som ikke vurderes å være i tråd med natur- eller friluft-formålet, selv om tiltaket oppfyller krav i forhold til landbruks-formål, tillates ikke</p> <p>Frittstående solenergianlegg vurderes som utgangspunkt å være i strid med LNFR-formålet i kommuneplanen og tillates ikke</p>	<p>Dette gjelder søknader fra aktive gårdsbruk, der det søkes om dispensasjon siden vindmøllen vil produsere betydelig mer strøm enn det gården forbruker. Siden vindmøller påvirker andre miljø- og samfunnshensyn, ønsker kommunen at de tilpasses driften som er på de forskjellige gårdsbrukene.</p> <p>Tiltaket kan være i tråd med landbruks-formålet, men hensynet til natur- og/eller friluft-formålet gjør at tiltaket krever dispensasjon, jf. «Garden som ressurs» vurderingskriterier.</p> <p>Frittstående solenergianlegg kan i større grad være til ulempe for landbruket ved å legge beslag på dyrka eller dyrkbar jord, beitearealer eller andre arealer som kan brukes i forbindelse med ordinær landbruksdrift. Slike solenergianlegg vil i større grad også kunne være til ulempe for stedbundne naturverdier og tap av habitatområder enn for eksempel en enkelt vindmølle. I tillegg kan frittstående solenergianlegg være godt synlige i landskapet og på den måten være til ulempe for de eksisterende friluft- og landskapsinteressene. Frittstående solenergianlegg vurderes som utgangspunkt derfor å være i strid med LNFR-formålet i kommuneplanen.</p> <p>Dersom anlegget er begrenset i størrelse og tilpasset gårdens ressursgrunnlag, kan anlegget likevel vurderes å være i samsvar med LNFR-formålet. Ved vurderingen av om tiltaket er i samsvar med LNFR-formålet, har anleggets konsekvenser for landbruket og eksisterende natur- og friluftverdier også betydning. For avklaring og opplysning av saken med tanke på landbruk, natur og friluft samt kulturminner, sendes slike saker på uttale til Statsforvalteren i Rogaland og Rogaland fylkeskommune før kommunen kan fatte vedtak i saken.</p>

8. Kommunedirektøren sin vurdering

Kommunedirektøren mener at forslaget vil gi tydeligere og enklere behandling av søknader om vindmøller og solenergianlegg i LNFR-område, og vil være til hjelp for både søkere og saksbehandlere. Ved å sende retningslinjene på høring til et bredt utvalg, kan man unngå at hver enkelt søknad må sendes på høring til mange instanser, siden flere avklaringer allerede er gjort.

Kommunedirektøren i Time, den 08.06.2023

Trygve Apeland

Vedlegg:

Kunnskapsgrunnlag om mindre vindmøller og solenergianlegg i LNFR-områder
Uttale til søknad om gårdsvindmølle - Hå kommune 4.21 og 4.10 - Faglig

Dette dokumentet er elektronisk godkjent i systemet og krev derfor ikkje signatur